

ESKİ ÇİN METİNLERİNDE YER-GÖK VE YABANCILAR

Gürhan KIRİLEN*

Öz

Çince “tianxia” terimi iki anlamlıdır. Sözcük karşılığı “*Göğün Altı*” olan bu terimle Çince hem “yeryüzü” hem de “Çin” anlatılmaktadır. Aynı terimle Çin’in ve bütün dünyanın anlatılması siyasi açıdan evrensel bir söylemi akla getirmekte, bu iki anlamın yüzlerce yıl yan yana kullanılması ise kozmolojik bakımdan yeryüzünün bir bütün olarak özdeş olduğuna işaret etmektedir. Bu özdeşlik ise yer ve gök arasında özel bir konuma sahip olan insanların doğuştan eşit olduğu fikrini desteklemektedir. Böylece “Çin” ile “yeryüzünün” özdeşliği, “yeryüzü”nü Çin’e indirgemek yerine, Çin’in yeryüzüne genişletilmesi olasılığıyla, *Göğün Altı* kavramının bu iki anlamının bilinçli olarak korunduğu fikrine kapı açmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çin, Gök, Yer, Yabancılar, Klasik Metinler, Yıldız Kümeleri

Abstract

Heaven, Earth and Foreigners in Chinese Historical Texts

Usage of the same term “tianxia” for the world and China, definition of both China and the whole world with the same term brings to mind a politically imperialistic intention. However, the collateral usage of both meanings for centuries, refers cosmologically to “the uniqueness of the space” and to the earth being regarded as identical. Although, the space being divided as internal and external, this identicalness yet supports the idea that people are equals by nature. The identity of “China” and “the earth”, instead of degrading “the earth” into “China”, suggests the idea that both meanings of the concept *all under heaven* are consciously preserved with the possibility of an expanded China on earth.

Keywords: China, Sky, Earth, Foreigners, Classical Texts, Star Clusters

* Araş.Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Sinoloji Anabilim Dalı. gukirilen@hotmail.com.

Klasik Metinlerde Dünya ve Siyaset

Dünyanın oluşumu hakkında Klasik Metinlerde¹ birbirine benzeyen bir kaç söylene bulunmaktadır. Bunlardan Huanglao 黄老 geleneğine² dayandırılan ve Taoculuk tarafından desteklenen hundun 混沌 söylencesi en yaygın olanıdır. Buna göre, henüz yeryüzü ve gökyüzü “bir” olduğu sırada her şey kocaman kara bir yumurtaya benzetilen Hundun’un içinde toplanmıştır. Pan Gu adında doğaüstü bir varlık Hundun’un içinde uyumaktadır. On sekiz bin yıl aralıksız uyuyan Pan Gu bir gün uyanır, nefes alabilmek için gerinir ve Hundun esnemeye, genişlemeye başlar. Böyle geçen sonraki “on sekiz bin yılın” sonunda, yukarıda gökyüzü, aşağıda yerkaşığı şekillenir. Pan Gu öldüğü zaman bedeni dağlara, vadilere ve ormanlara dönüşerek yeryüzü şekillerini meydana getirir. İlginç olan, insanoğlunun Pan Gu’nun bedeninde yaşayan pirelere benzetilmesidir; aynı şekilde Wang Cheng (M.S. 27 – 97) da insanları bitlere benzettirir³ (Ronan, 2003; 161). [Yeryüzünü] Örtten Gök 盖天(Gök Kubbe) fikriyle, kozmolojinin iki unsurlu ilk karşıtlığı da ortaya çıkmıştır. Buna göre yeryüzü, etrafı denizlerle çevrili bir dikdörtgen biçimindedir. Gök ise yukarıda asılı duran ve yeryüzünü örten bir kubbedir. Gök Kubbenin altında yeryüzü “Tianxia 天下 Göğün Altı” terimiyle kavramsallaştırılmaktadır.

Klasik metinlerde çoğunlukla dünyayı anlatmak için kullanılan bu terimden, sadece Çin’den söz ederken de sık sık yararlanılmaktadır. Çinli

¹ ‘13 Klasik’ adıyla bilinen Çin’de geleneksel düşüncenin temel kaynakları; Han Hanedanı (M.Ö.1. yy) zamanında başlayıp, Tang Hanedanlığı’ndan (618-907) itibaren düzenli olarak yapılan Memuriyet Sınavlarında başarı için çok iyi bilinmesi şart koşulan temel metinlerdir. 13 Klasik, 1905 yılında Memuriyet Sınav Sisteminin lağvedilmesine değin, yaklaşık 2000 yıl boyunca, Çin’in yönetici kadrolarının ortak praxisinin temel metinlerini oluşturmuşlardır. Bunlar; Liji, Chunchiu Zuo zhuan, Shangshu, Zhouli, Yili, Maoshi, Lunyu, Chunchiu Guliang, Chunchiu Gongyang, Xiaojing, Mengzi ve Erya olarak kabul edilir. Bunun yanında Resmi Tarihlerden Shiji ve Han Tarihi Kayıtları da bulunmaktadır.

² Taocu geleneğin kollarından biri olan Huanglao geleneği, Taoculuğun bir inanç sistemine dönüşmesinde etkili bir yaklaşımdır. Taoculuğun sembolik temsilcisi Laozi’nın takipçileri, efsanevi hükümdar Huangdi ile ilgili olayları anlatırlar. Temizliği ve saflığı, kasıtsız eylemleri ve münzevi hayatı teşvik ederler. Han Hanedanı n başlarında, Hui Di (M.Ö.195-188), Wen Di (M.Ö.180-157) ve Jing Di (M.Ö.157-141) dönemlerinde saraydaki en etkili söylem haline gelmişlerdir.

³ Gerçekte Çin geleneksel düşüncesinde de insanoğluna, *gök* ile *yer* arasında saygın bir konum ayrılarak çeşitli hak ve sorumluluklar bahşedilmiştir. Shuowen Sözlüğü’nde insan kısaca; “Gök [ile] Yer [arasındaki] canlıların en değerlisidir” tanımıyla karşımıza çıkar. Xuan Zi, canlıların hiyerarşik sıralanışına ilişkin olarak Aristo’nun Ruhlar Merdiveni’ne benzeyen bir model önerir ve hiyerarşi içerisinde insana en yüksek konumu ayırır (Ronan 2003; 148, 161).

tarihçi Edward Wang bu duruma bir açıklama getirmektedir: Han Hanedanlığı Kayıtları'nda yazar Ban Gu'nun 'Gök'ün Altı' terimini efsanevi hükümdar Sarı İmparator'un birleştirdiği bölge için kullandığını böylece 'yeryüzü' ve 'ülke' kavramları arasındaki ayrımı bulanıklaştırdığını ifade eder. 'Gök'ün Altı' ile tarih boyunca sınırları değişen 'Çin topraklarından söz edildiğini öne sürer (Wang E., 1999: 285). Buna karşı çıkan Fung Yu-lan; "...her ne kadar erken dönemlerde [Çinlilerin] dünyaya ilişkin bilgileri Çin beyliklerinin sınırlarının dışına çıkmasa da Göğün Altı'ndan kasıtlı [Çin değil] dünya ifade edilmeye çalışılmıştır." demektedir⁴ (Fung, 1976; 181).

Yeryüzü ile Çin için aynı ifadenin kullanılması siyasi bakımdan emperyalist bir yönelimi akla getirmektedir. Oysa iki anlamın yüzlerce yıl yan yana yaşaması, kozmolojik bakımdan mekânın birliğine, yeryüzünün özdeş kabul edildiğine işaret etmektedir. Bu özdeşlik, mekânın, iç-dış olarak bölünmüş olmasına karşın, insanların doğuştan eşit olduğu fikrini desteklemektedir. "Çin" ile "yeryüzünün" özdeşliği, "yeryüzü"nü Çin'e indirgemek yerine, Çin'in yeryüzüne genişletilmesi olasılığıyla, *Göğün Altı* kavramının iki anlamının bilinçli olarak korunduğu fikrine kapı açmaktadır.⁵

⁴ Cho-yun Hsü ise Çin Kültürünün ve kimliğinin pek çok kaynaktan beslendiğini, Çinlilerin "ikili bir kimlik"e sahip olduklarını savunur (Hsü, 1965: 92-106). Olson, doğru bir tespitle "iç-dış" ayrımının Çin kültürünün belirleyicisi olduğunu söyler. Fakat çok daha sonraları ortaya çıkan "shengfan" ve "shufan" kavramlarının, "Çin" ve "yabancı" ayrımı üzerinde belirleyici olduğunu iddia eder (Olson, 1998: 95-96). "Yakın yabancılar" ve "uzak yabancılar" olarak çevirebileceğimiz bu adlar Tang Dönemi'nden sonra görülmeye başlanmıştır. Değişken olan iç-dış karşıtlığı, en keskin ifadesini Çin Seddi'nin sembolik anlamında bulur. Çin kültürünün menşei hakkında hala tartışmaya açık olan bir sorunu Eberhard çok eski bir tarihte dile getirmişti, hatırlamakta yarar görüyorum: Bir ana Çin kültürü yaşamış mıdır?" diye soran Eberhard; buna yanıt olarak farklı merkezlerden "çok katmanlı" bir kültür birikimi olduğu görüşünde: "Mesele şudur: Bir "ana Çin kültürü yaşamış" mıdır? Öyle bir kültür ki bu küçük sahada, bittabi küçük bir kavim grubu tarafından inkişaf ettirilmiş ve bu kadar geniş yayılmaya muvaffak olacak ve -gerçekten vaki olduğu gibi- etraftaki bütün yabancı kavimleri tamamen kendi kültürü ile örtüp değiştirecek kadar yüksek bir seviyeye ve bu derecesinde kuvvete malik olsun? Yoksa yüksek Çin kültürü ve ilk Çin kavmi birkaç sınır boyu kültürünün karşılıklı olarak üst üste gelmesinin bir mahsulü müdür? Bu takdirde üst üste gelme vetiresinin neticesi olarak sonradan kendilerini göstermiş olan kuvvetler serbest olmuş olabilirler. Birinci imkan iki imkanı daha doğurabilir: a) "İlk Çinliler" yabancı ırk ve kültürden göçmendirlir.; b) "Eski Çinliler" civarında oturan sınır boyu kavimleri kültürleri yanında hususi bir kültür grubudurlar. Her iki halde de "Ana Çin kültürü"nü, çevre sakinleri kültüründen esaslı noktalarda farklı olduğu ispat edilmelidir. Aynı zamanda, bu farkların sınır boyu kültürlerinden bir yahut birkaçının üst üste gelmesi ile şu veya bu kültür mahsulünün bir eseri olarak meydana çıkmamış olduğu gösterebilmelidir." (Eberhard, 1942: 145-146).

⁵ Doğu Asya Kültür Alanının -Çin Yazısı Kültür Alanı olarak da bilinir-, tarihsel bakımdan sahip olduğu bu genişleme imkânının; 'merkezin' 'Çin'den 'kültür'e doğru kayması sonucunda, kültür merkezli bir uygarlık ve Çinlilik" anlayışı yönünde geliştiğini öne süren

Siyasi terminolojide *Göğün Altı*'ndan sonra göze çarpan en belirgin tanım *gök-yer* ikiliğidir. İç içe geçen ikilikler, felsefi anlamda en üst aksiyom olan *yin-yang*'a dayanmaktadır. Gök-yer ikiliği bu bakımdan doğaüstü ile dünyevi ayrımını gösterir. En üst kategori olan *yin-yang* karşıtlığında *yang* ile eşleştirilen 'gök', 'zaman'ın sahibi olarak gösterilirken, bunun karşısında, *yin* ile eşleştirilen 'yer' 'mekân' ile örtüşmektedir (Zhouli: 66). Bu ayrımla dünyevi olan yer açıkça tanımlanır fakat "doğaüstü-gök-zaman" kesin olarak tanımlamaktan kaçınılmıştır.⁶ Böylece *Gök* "doğa", "tanrı", "iklim", "mevsim", "gün", "yüksek" gibi birbirinden farklı çeşitli anlamları karşılamıştır. Siyasi anlamıyla *Gök*, iktidarın gücünü aldığı kaynak olarak gösterilmiş ve yer'den daha üstün bir konuma yerleştirilmiştir.

Fal Yazıtları'nda yalnızca 'baş', 'kafa' ve 'kafatası' gibi anlamları olan *Gök* 天 iminin zaman içerisinde anlam genişlemesine uğrayarak 'her şeyin üstü' ve 'yüce' gibi anlamlar kazandığı görülür. *Shuowen Sözlüğü*'nde *Gök* "en yüce olan" tanımıyla karşımıza çıkar. Qin Hanedanlığı (M.Ö.221-209) öncesinde Taoculuk ve Beş Unsur Öğretisi'nin etkisiyle *yol* 道 (evrenin düzeni) ve *erdem* 德 (evrenin düzenine uygunluk) düşüncelerinin sınırlarında kalan *Gök*'ün bu dönemde 'ilahi' özelliklere sahip olmadığı bilinmektedir. Diğer yandan *gök* ile *yerin* yaygın olan bileşik kullanımları ikisinin bir bütün olarak algılandığını göstermektedir.⁷ "Yer - Gök" (天地) ifadesi, ilk elde değinilen "göğün altı" tanımının siyasi anlamına karşın daha kapsamlı, kozmolojik bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. *Gök*'ün Oğlu da böylece *Gök* ile Yer arasında *Gök*'ün isteklerine uygun biçimde ilişki kurabilecek yegâne varlık konumuna yükseltilmektedir. *Shuowen Sözlüğü*'ndeki "Üç [temel] şey *Gök*, Yer ve İnsan'dır ve onları birbirine bağlayan hükümdardır" sözleri⁸, en az iki bin yıl boyunca Çince hükümdar

(Olson, 1998) ve (Lattimore: 1967)'da kültürün yine de bir merkezden neşet ettiği anlatılmaktadır.

⁶ Bu konuda Fung Yulan şöyle demektedir; "...belki de Gök'ten kasıtlı, hem doğayı hem de ona başkanlık eden ilahı kastediyoruz, bazen bir anlamına bazen diğer anlamına vurgu yapıyoruz." (Fung, 1976; 192).

⁷ Stephen Sharot sosyolojik açıdan dünya dinlerini karşılaştırdığı çalışmasında şöyle diyor; "Çin'de sosyal düzen, uyumlu ve dengeli kozmik düzenin bir yansıması olarak algılanagelmiştir" (Sharot 2001;16) bu durumun tarihsel gelişimi için bkz. Yao 2000; 169-178. Derk Bodde, Çin felsefesinde uyum ve karşıtlık düşüncelerini tartışıyor; bkz. Wright (ed.) 1953; 19-81

⁸ Benzer şekilde Klasik Metinlerde, doğada ve bilgisine ulaşıldığı oranda evrende görülen uyum ile hiyerarşik düzen, toplumsal ilişkiler için izlenmesi gereken bir model olarak önerilmiştir. Gelenek, doğa metaforlarından da yararlanarak hiyerarşik toplumsal bir yapı savlamış ve 20. Yüzyıla gelinceye kadar da bu yaklaşıma sadık kalmıştır; buna göre Çin'de hükümdar, *Göğün Oğlu* olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle O "diğer bütün yıldızların etrafında toplandığı kutup yıldızı"yla özdeşleştirilmiştir (Lun Yü, 2.1).

(王) sözcüğüne temel açıklama olarak kabul edilmiştir.⁹ Çin'in hanedanlık dönemleri boyunca hükümdarlığın doğüstü meşru dayanağı bu şekilde sağlanmış, Göğün oğlu, *Gök* ve Yer arasında karşılıklı ilişkiyi düzenleyebilen öge olarak kabul edilmiştir.

Gök ile yer arasında yaşam, hiyerarşik bir yapı olarak kabul edilir. Merkezine sadece bir kişinin yerleştirildiği bu yapıda konumu sabit olan tek unsur hükümdardır.¹⁰ Hükümdarlar tahta çıkışlarında Gök'ten bir yetki alırlar. Xia, Shang ve Zhou Hanedanları döneminde iktidarın ve siyasetin temel referansı olarak görülürdü. *Gök* Hükümdarı, insanların dünyasına müdahale eder, doğal afetler ve karmaşa gibi güç ve iktidar da onun bahsettikleri arasında sayılırdı; bir hanedanın yerine yenisinin geçmesine karar verir, hükümdarlara tahta çıkmaları konusunda yardımcı olurdu (Bai 1993: 529).

“Göğün Emri” ile iktidarın meşruiyetinin dayanakları, kaynağı *Gök* olan muğlak bir “yetki” fikrine dayanmaktadır. Bu yetkinin nasıl kazanıldığı sorusu çok erken dönemlerde sorulmaya başlanmıştır ama siyaset, her zaman teorinin önüne geçerek erki, fiili güç sahiplerine teslim etmiştir. İki önemli olgu ve gücün merkezileşmesine ilişkin iki özellik bu noktada belirleyici görünmektedir. Bunlardan birincisi, Mengzi'nin ifadesiyle; “yetkinin, fiilen güç kullanarak elde edildiği” dur (Mengzi Böl. 7). Diğeri ise; “Göğün Oğlunun [hükümdarın] olmadığı bir durumdan daha büyük karmaşanın olamayacağı”¹¹ savıdır. Bunlar, hangi menşeden olursa olsun Göğün

⁹ Oysa Fal Yazıtları'nda 王 iminin en eski halinin bir tören baltası olduğu görülebilmektedir.

Bu bakımdan iktidar sembolünün iktidarı temsilen asıl anlamından koparak piktografik yeni bir açıklamayla daha çekici ve güçlü bir meşruiyete koşulması, faydacı bir tarihçilik anlayışına da işaret etmektedir.

¹⁰ Daha doğrusu sabit olan kişiler değil hükümdarlık makamıdır. Ancak Göğün Oğlu, Göğün isteğiyle yönetime gelmektedir. “Shang [Hanedanı] Gök'ten yetki aldı” (Shangshu; 91); “Gökteki Yüce Hükümdar 皇天上帝 eski oğlunun yerine yenisini seçti” (Shangshu; 31) gibi ifadelerle metinlerde sık rastlanmaktadır. Bunun yanında örneğin; Xia Hanedanı, You Yilere saldırdığında, “Göğün cezasını tatbik ediyordu” denmiştir. (Shangshu, 79). Shanglar, Xiaları alaşağı ettiğinde: “Xialar çok suç işlemişlerdi, Göğün emriyle onlara son verdik” diyerek savaşın meşruiyetini Gökten alınan yetkiye dayandırmışlardı. Zhou Beyi Shanglar'dan kaçan sığınmacılara karşı konuşmasında; Shangların başına bu karmaşayı saranın Gök olduğunu ileri sürmüştü (Bai 1993; 124).

¹¹ Çin-Yabancı Birliği konulu çalışmasında Huang Chunyan, Çin'de yönetimin kimin tarafından üstlenildiğinin önemli olmadığını dile getirmektedir. Bahar Güz Kayıtlarının Lü Shi açıklamalı nüshasında geçen bu ifadeye büyük bir anlam yüklemektedir. Bu ifadeyi Çin ile yabancı komşuları arasında birleştirici bir nitelik sağladığına, Çin merkezizetçiliğinin “kültür” merkezli söylemleri için bir açık kapı olduğunu böylece Çin kültürünün çok farklı kaynaklardan beslenebildiğini ileri sürmektedir (Huang, 1995: 46).

Oğlunun ülkenin başında olması gerektiği düşüncesi ile siyasi erkin gerçekte “Gök ten” alınmadığı, “yeryüzünde” kazanıldığını göstermektedir.

Bu açıdan baktığımızda, Da Yu 大禹, Wen Wang 文王 ve Qin Shihuang 秦始皇 gibi yabancı kökenli pek çok hükümdarın durumu, bir bakıma açıklığa kavuşturulmuş olmaktadır. Bunun ötesinde Çin topraklarında tarihsel sürecin neredeyse yarısından fazlasının yabancı yönetimi altında geçtiği, Çin’i yöneten yabancı iktidarların büyük çoğunluğunun ise Kuzey ve Orta Asyalı oldukları akla getirilmelidir (Keay, 2008, 216). O halde Çin, kuzey-güney ekseninde “yerleşik ve tarımcı” bir kültür alanı ile “göçebe çobanların” otlaklarından oluşan, dilleri bakımından farklı halkların rol aldığı iki merkezli bir mücadele alanı olarak görünmektedir. Bu sebeple, siyasi dilde yeryüzünün nasıl tanımlandığı önem arz etmektedir.

Klasik Metinlerde Yeryüzü ve Gökyüzü

Klasik Metinlerde beşeri ve siyasal ayrımları gösteren en eski coğrafi sınıflandırma Shang Shu’da¹² yer almaktadır. Shang Shu’ya göre, Yü Gong olarak bilinen efsanevi hükümdar, sel felaketine karşı mücadele ederek, halkı kurtarır.¹³ Selleri, setler kurup kanallar açarak, durdurur. “Sular çekildikten” ve “vahşi hayvanlar kaçtıktan” sonra Yü Gong, ülkesini Beş İdari Bölge’ye ayırır. Merkez bölge, Dian Fu 甸府 adıyla anılır ve onu çevreleyen bölgeler merkeze yakınlıkları oranında uygar sayılmaktadır. Merkezden uzaklaştığında dış çepere yakın olan Dördüncü Bölge Yao Fu 要府 bulunmaktadır; yalnızca “yabani otların yetiştiği” bu verimsiz topraklarda

¹² Shang Shu 尚書 Qin dönemi öncesi kayıtlarda yalnızca Shu 書 ‘Kitap’ olarak adlandırılırdı. ‘Shang Shu’ adını, Han döneminden itibaren almıştır. Shang Shu’da günümüzden 4000 yıl öncesiyle 2600 yıl öncesine kadar olan Yu 虞, Xia 夏, Shang 商, Zhou 周 hanedanlıkları dönemindeki tarihi olaylar anlatılır. Çin’in en eski siyaset tarihi kaynağıdır. Bu yüzden ‘kadim geçmişi kitabı’ olarak anılır. 2. yy. sonlarına doğru Erken Han dönemine ait 28 bölümü bulunmuştur. Orijinalinin yüz bölümden oluştuğu tahmin edilmektedir.

¹³ Klasik metinlerde Yü 禹, Da Yu 大禹 ve Yü Gong 禹貢 adlarıyla anılan hükümdar Çin’in Xia Hanedanlığı’nın (-2070-1600) kurucusu sayılmaktadır. Büyük Yü, Nuh Peygamber ile karşılaştırılabilir. Büyük Yü, Nuh Peygamber’in tufan karşısındaki tutumundan farklı bir biçimde Tanrı’nın (Çin geleneğinde Gök’ün ve tanrıların) gazabına karşı mücadele etmeyi tercih etmiştir. Açtığı kanallar ve arklarla sel baskınının önüne geçmeye çalışarak efsaneleşmiştir.

yabancılar yaşamaktadır. Beşinci Bölge olan en dış bölgeye Huang Fu 荒府 adı verilir. Burası “çöllere ve çorak topraklar” olarak gösterilmektedir.¹⁴

Yü Gong’a atfedilen coğrafi plandaki bu sınıflandırma, beşeri ve siyasi ayrımları ortaya koymaktadır.¹⁵ Huang Fu, “çorak topraklar”, “çöl” gibi anlamlar yüklenmiştir. Merkez ile Huang Fu arasında bir eksen çizilmiş, merkezde yer alan Dian Fu bir çiçek bahçesiyken, Huang Fu, çöle, bozkırlara ve bereketsiz topraklara benzetilmiştir. Tarih boyunca merkez ve çevre arasındaki bu temel ayrım, Çin saray söyleminde varlığını korumuştur. Zhou Hanedanlığından itibaren yönetim merkezleri Dian Fu 甸府; Kuzeyin bozkırları ise Huang Fu 荒府 olarak anılmıştır.¹⁶ Çin’in tanıdığı ilişki kurduğu yabancı halklar, dördüncü ve beşinci bölgelerde yaşamaktadır.

Merkez ile çevre arasındaki karşıtlığın yanında, Gök ile yer arasında kurulan karşıtlık yukarıda değinildiği gibi geleneksel düşüncenin en üst tanımı olan *yin-yang* ile açıklanmaktadır. Buna göre, “Yer”, “Yin” ile “Gök”, “Yang” ile eşleştirilmekte, Gök (Tian), Göğü oluşturulan başlıca unsur olan Güneş –Yang ile Ay ise Yin ile tanımlanmaktadır. Aynı şekilde gün Yang ile gece ise Yin ile temsil edilmektedir. Böylece, yer-gece-ay, Yin’in alanına; gök-gün-güneş ise Yang’ın alanına dâhil edilmektedir. Buna ek olarak yıldızların ve yıldız kümelerinin oluşturduğu birlikler de incelenerek yeni kategoriler oluşturulmuştur. Bunlar yönlerle ve yönlerin temsil ettiği sembolik figürlerle temsil edilmişlerdir.

¹⁴Huang Fu’nun ötesiyse “dört yönün sonu” (Si Zhi 四止) olarak adlandırılmıştır. Bknz. <http://www.sinica.edu.tw/ftms-bin/ftmsw3?ukey=-1873166302&tdb=%A4Q%A4T%B8g> 瀚典 -十三經注□(一八一五年阮元刻本)-尚書-夏書-卷六-禹貢 3.htm 04.02.2009

¹⁵Merkez ile çevre arasındaki karşıtlığa paralel bir biçimde Çin’de çevreye ve dış dünyaya ilişkin düşünceler zaman içinde değişiklik göstermekle birlikte temel algı aynı kalmıştır denebilir. Nitekim düşünce dünyasına şeklini veren temel metinlerin yeri ve önemi daha sonraki dönemlerde değişmemiştir. bir fikir vermesi açısından, 5 bölge; merkez:500 li, 2. Bölge:400 li, 3. Bölge: 500 li, 4. Bölge: 500 li ve Huang Fu 500 li genişliğindedir. Merkez nokta etrafında 5000 li çapında bir çember olarak düşünülebilir. Böylece Huang Fu merkezden 1250 km. uzaklıkta yer alır. Shangshu’da aynı yerde Zhou Gong zamanında bu mesafenin iki katına çıkarıldığı yazar. <http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw/ihpc/hanjiquery> 04.02.2009

¹⁶“Yi 夷”, “Di 狄” “Rong 戎”, “Man 蠻” ve “Hu 胡” adlarıyla anılan yabancı halkların genellikle Huang Fu’da ve dördüncü bölge olan Yao Fu’da yaşadıkları kabul edilmiştir. Sonraki Han Tarihi içinde, “Ronglar ve Diler Huang Fu’da, Manlar ve Yiler Yao Fu’da [yaşarlar]; fakat buradaki Huang [Fu]’nun anlamı daimi değil, değişkendir...曰：「戎狄荒服，蠻夷要服，言其荒忽無常...」” (HHS: 2895) sözleri, Huang Fu “çöllere ve atlı topraklar” tanımlamasının değişken olduğunu gösteriyor.

Organik dünya kurgusu Çin’de başka kültürlerde olduğundan daha belirgindir. Bu anlayış diğer kültür alanlarına kıyasla Çin’de daha uzun süre sahip çıkılan bir anlayış olmuştur (Geaney, 2000: 456). Geleneksel düşüncede yer - gök karşılıklı etkileşimi temelinde bir ilişki olduğu varsayılmıştır.¹⁷ Yeryüzünün (yin) diğer parçası ve eşi olan gökyüzünde (yang) bir yansıması bulunmakta, yeryüzünde cereyan eden olaylar gökte karşılığını bulmakta ve aynı şekilde gökteki değişimler de yeryüzündeki olaylara yön vermektedir.

Mekânın yer-gök olarak ikiye ayrılmasının yanında zaman da gece ve gündüz ile yinyang ayrımına bağlanmıştır. Böylece yinyang tanımı zaman ile mekânın buluşturulduğu daha üst bir düzlem oluşturulmuş, felsefi anlamda en üst kategoriyi tanımlamıştır. Döngüsel zaman anlayışının en yalın yansıması olan gece gündüz çevrimi sayesinde yinyang ile temsil edilen ikilik¹⁸, birbirlerini izleyen, saran ve kuşatan güçler olarak belirlenmiştir.¹⁹

¹⁷ İnsanın çevreyle ve doğayla sürekli ilişki içinde olduğu kabul edilir. İnsandan beklenen; doğal döngüyü (:yol; tao) gözlemleyerek *Gök*’ün ve *Yer*’in hareketlerine göre edimde bulunmasıdır. Han Hükümdarı Wu Di’nin danışmanlarından Dong Zhongshu’nun fikirlerinde doğa ve insan arasındaki bu ilişki Gök-İnsan Etkileşimi **天人感應** düşüncesiyle açıklanmaktadır. Buna göre hükümdar başta olmak üzere, toplumda herkesin iyi ve kötü davranışlarının *Gök*’te bir yansıması olacağına inanılır. Bu hal eski dönemlerde, toplumsal davranışın normlarının yerleştirilmesinde başlıca belirleyiciler arasında sayılmıştır. “Tian Ren He Yi **天人合一** Gök ve İnsan Örtüşür” ifadesi ile de anlatılmaktadır; bkzn. (HS; 2495)

¹⁸ Çin düşüncesinde ikilikler her zaman birer karşıt dizi oluştururlar; örneğin. *Denge* **中**; “mekân **地**”, “yin ” ve “durağanlıkla **靜**” aynı saftayken; *uyum* **和**, “zaman ”, etkin güç olan “yang ” ve “hareket ” ile yakın ilişki içinde ele alınmaktadır. Bu ikilikler arasında “zaman-mekân” ayrımı dikkati çeken bir karaktere sahiptir. Liji’de “göğün zamanı yerin qi’si vardır **天有 、地有气**” denmektedir. Zaman çoğunlukla bir akış ve hareket içinde algılanmış ve etkin güç olan yang ile ilişkilendirilerek mekânın karşısında baskın bir konuma yerleştirilmiştir. Mekân ise somut maddeden hareketle oluşturulmuş bir kavram gibi görünür ve edilgen bir konuma sahiptir. Çin felsefesinde zaman-mekân karşıtlığı ve kavramlar için bkzn. Needham 2000 ve Chan 1963 Mekân algısı konusunda bkzn. Lewis 2006.

¹⁹ Yin ve yang geleneksel düşünce içinde ideal bir form olarak kabul edilen yin-yang sembolü (taiji sembolü) ile temsil edilir. Bu sembol, ‘antagonistik bir zıtlığı’ değil; varoluşu birbirine dayanan ve birbirini besleyen iki unsurun uyumlu ilişkisini resmetmektedir. Yin-yang sembolünde, yin ve yang güçleri, birleştiklerinde tam bir daire oluşturan iki (siyah-beyaz) alanla gösterilirler. Bu iki alan, biri eril (yang), diğeri dişil(yin) olan iki gücü temsil etmektedir ve her ikisi de kendi içinde, karşıtı olan güçten büyükçe bir parça barındırmaktadır. Dengeli bir görünüm arz eden eşit büyüklükteki siyah ve beyaz alanların yumuşak hatlı kıvrımlarıyla kucaklamış halleri, sembole akıcı bir hareket kazandırarak iki karşıt gücün devinim içinde oldukları izlenimini uyandırmaktadır. Semboldeki denge, evrendeki dengeye, hareket ise doğal döngünün devinimine işaret etmektedir.

Böylece, yin ile yangın birbirini alt ettiği, sarıp kuşattığı ve birbirlerinin yerine geçtiği canlı ve devingen bir düşünce düzlemi sağlanmıştır.

Gök-yer ve gün-gece ayrımı kozmoloji ve astrolojinin başlıca ilgi alanını oluşturmaktadır. Buna göre hava olayları ve mevsimsel değişimler ile sosyal ve siyasal alan arasında kurulan koşutluk, ahlaki olarak doğru davranışın (daode 道德) denetlenmesi için de bir mastar görevi görmektedir.

En basit haliyle, mevsimlere göre farklı (renk) giyinme ve beslenme alışkanlıklarının düzenlenmesinde görülen değişkenler, Çin'de fazlasıyla inceltilmiş, ay, gün ve haftaların temsil ettiği sembolik anlamlar ile insanların gündelik davranışları yönlendirilmiştir.²⁰ Güneş, ay tutulmaları ve fırtına gibi gök olaylarına ek olarak bu kez yıldız falı ve astroloji de siyasetin yararlandığı araçlar arasında yer almıştır. Yer ile gök arasındaki koşutluk ve örtüşme kurgusal olarak desteklenmiştir.

Eski gök haritalarında, gök cisimlerinin yanında siyasi yer adlarının da kaydedilmesi bu bakımdan şaşırtıcı değildir. Bu haritalarda siyasi birlik ve yer adları ile yıldız kümeleri iç içe verilmektedir. Yıldız adları, haritaların hazırlandığı döneme ait gök cisimlerini gösterirken, siyasi ad ve tanımlar, daha eski dönemlerin siyasi güçleriyle temsil edilmektedir. Örneğin geç döneme ait bir haritada eski Jin, Qin, Zhao ve Di gibi Zhou Hanedanı dönemine ait beylik adları yer almaktadır. Fiilen içinde bulunulan siyasi erki temsil eden Kutup Yıldızı, Bi Takım Yıldızı, Jüpiter'in yanı sıra eski beyliklerin siyasi konumlarının gökteki yaklaşık konumları da görülmektedir (Fan, 2009; 49).

Bu haritalardaki gök cisimleriyle Resmi Tarihler içindeki ilgili bölümler beraber ele alındığında, siyasetin gökteki temsili yansımalarının yabancılar belirli yıldız kümelerini ayırdığı; eski siyasi ve coğrafi adların gökteki yansımalarının bölgesel olarak sabit tutulduğu, böylece Çin siyasi söyleminde toplumsal veraset uyarınca bir tür devamlılık gözetildiğini ortaya çıkarmaktadır. Eski beyliklerin siyasi ve kültürel mirası Çin hanedanlarına devredilirken, yabancılar için ayrılan gök cisimleri ve gök olayları da o dönemin yabancı halklarına işaret etmekte, özellikle kuzeyli göçebelerin tarihsel bir mirası taşımaya devam ettiklerini göstermektedir.

²⁰ En yaygın olarak bilinen uygulama, Hükümdarların fala, takvime ve yıldızların konumlarına göre yer değiştirerek, sarayda farklı odaları kullanmalarıyla geceleri farklı odalarda yatmalarıdır (CHC: 832) Bunun yanında Zhou Döneminde falcıların, doğa olaylarını yorumlayarak sosyal yaşamı yönlendirdikleri bilinmektedir (Harper: CHC içinde: 854-855). Yakın Çağ'da, fal ile uğurlu gün tayin eden ve düşmanın güçlü silahları yanında, karşılaştığı hava koşullarına da yenik düşen ve büyük bir şaşkınlık yaşayan komutanın ve bakanın hali bir başka örnektir.

Tarih Kayıtları'nın 1342. Sayfasında Baş Tarihçi ve Gök Bilimci olan yazar Sima Qian'in yorumu eski Çin'de astronomiyle falcılığın,²¹ siyasi alanda ne kadar önemsendiğini ortaya koymaktadır.

İnsanlar var oldu olalı güneşin, ayın ve yıldızların kayıtları tutulmuştur; Beş Hükümdar ve Üç Hanedanlık zamanında da [incelenmiş] ve konu aydınlığa kavuşturulmuştur. [Tianjie'ye (Samanyolu) göre] içeride kuşak bağlayıp şapka takanlar, dışarıdaysa Yabancılar bulunmaktadır. Çin on iki bölgeye ayrılmış, Gök'te yansımalar gözlemlenmiş, [buna göre] yeryüzünde yasalar ve düzenlemeler yapılmıştır. Gök'te güneş ve ay, yerde Yin ve Yang bulunur. Gökte beş yıldız, yeryüzünde ise beş unsur bulunur. Gökte yıldız kümeleri, yeryüzünde [coğrafi] bölgeler yer almaktadır..." "...Ve bilge kişiler yeryüzünü buna göre yönetmişlerdir (SJ:1342).

Çin'de tarih yazıcılığının kurucusu olarak gösterilen Sima Qian'in yaklaşımı, Qin ve Han Hanedanlıkları'ndan itibaren yaygın olan, siyaset, astronomi ve falcılığın bir arada ele alındığı bir dünya kurgusunu özetlemektedir. Güneşin, ayın ve yıldızların hareketleri, yeryüzünde siyasetin başlıca aktörleriyle ilişkilendirilmekte, dış politikanın da buna göre belirlendiği görülebilmektedir. Eserin 1305. ve 1306. sayfalarında geçen ilgili bölümler, yabancıların nasıl tanımlandığı hakkında ilginç detaylar içermektedir. Burada Çin Seddi ile özdeşleştirilen Samanyolu çizgisinin (Tian Jie) kuzeyindeki Mao takımyıldızının Hunlar ile özdeşleştirildiği ve yedi yıldızdan oluşan bu takımyıldızın hareketlerinin, Çinlilerin, yabancılarla (fiilen Hunlara) karşı siyasetine yön verdiği görülmektedir;

Mao, Maotou olarak da bilinir. Yedi yıldız birden Mao takımyıldızı adı verilir. Hun yıldızdır. [Mao takımyıldızı] Aynı zamanda ceza uygulamalarıyla ilgilidir..." "...[Diğer] altı yıldız ile büyük yıldız

²¹ Astronomiyle ilgili bölümler, resmi tarihler içerisinde çoğunlukla "Zhi 志" başlığı altında toplanan kısımlarda yer almaktadır. Tarih Kayıtları'ndan başlamak üzere, bütün resmi tarih kitapları içerisinde Tian Wen 天文 ve Wu Xing 五行 bölümlerinde, astroloji, mevsim değişimleri, geomansi ve falcılık ile ilgili detaylı bilgiler bulunmaktadır.

parladığında, Su [Kuzey] güçlenir. [Bu yıldızla bağlı olan Hun] askerleri harekete geçecek demektir. [Yıldızlardan] biri görünmüyorsa askerlerin kararsız olduğu anlamına gelir (SJ: 1305).

Aynı bölümde adı geçen bir başka yıldız yabancılarla ilişkilendirilmiştir.

...Bunun doğusundaki büyük yıldızın adı Kurt'tur. Kurt'un boynuzları [yıldızın kenarları] renk değiştiriyor; [bu, sınırlarda] yağma ve talanların artacağına delalet eder (SJ:1306).

Bir başka yerde, "Ay'ın Jüpiteri²² tutulmaya uğrattığı" yazmaktadır. Buna ek olarak "Çoban Yıldızının Nü Takımıyıldızı tarafından rahatsız edildiği" gibi bilgilerle birlikte "sarayda kargaşa" ihtimali kaydedilmiştir. (SJ: 1332)

Han Tarihi ve Sonraki Han Tarihi adlı eserlerde, Tarih Kayıtları'ndan farklı olarak, yer-gök etkileşimi düşüncesinin daha da geliştirildiği görülmektedir. Bu gelişim daha somut anlatılarla yeryüzünde yaşanan münferit olayların gökyüzündeki olgularla birebir örtüştürüldüğünü göstermektedir. Örneğin, Guangwu Dönemi'ne ait bir kayıta, gökte gözlemlenen bir meteor yağmuru sırasında düşen meteor taşlarının gökteki çıkış noktaları ve varış noktaları nazarında, elçiler ve komutanlarla özdeşleştirildiği görülmektedir. Meteor yağmuru sırasında: "...Hükümdar Guangwu'nun Da Sima unvanlı komutan Wu Han'ı 30 bin kişilik bir orduyla Nan Yang'a sefere gönderdiği..." cümlesi dikkati çekmektedir (HHS: 3220). Bu şekilde yerdeki ve gökteki olayların ilişkilendirilmesinin sadece tarih kitaplarındaki yorumlarda lâfzen yer almadığı; siyasi erkin, bizzat gökteki olaylara bakarak karar alıp ordu sevk ettiği anlaşılmaktadır.

Aynı yıl içinde bir süre devam eden meteor yağmurları bu kez kuzey ve kuzeybatı yönünde gözlemlenmiş bu da Han yönetiminin içinde bulunduğu krizle açıklanmıştır. Çin'deki yönetim boşluğundan yararlanarak kendi iktidarını kuran Lu Fang'ın Hunların desteğini alarak onlarla birlikte hareket etmesi burada konu edilmektedir (HHS: 3221). Bu dönemde yaşanan kitlesel göçler ve enflasyon da bu doğal ancak olağandışı meteor olayı ile açıklanmaktadır. Bir sonraki sayfada, imparatoriçenin ölümü ve yerine geçen

²² Jüpiter'in 360 günlük döngüsü Çin astrolojisinde "Yıl" adıyla anılmasına sebep olmuştur. Bu yüzden, yeni yıl başlangıcı ve doğanın uyanmasıyla ilişkilendirilmiş, siyasi bakımdan iktidarı temsil eden bir sembol olarak kabul edilmiştir (SJ: 1340).

Yin soylu (kuzeyli!) bir kadının sarayda güç sahibi olması da bu nedenle uğursuz sayılmıştır.

Xiaohe Yönetim Dönemine ilişkin bir başka kayıt kozmoloji-siyaset ilişkisini açık bir biçimde ortaya koymaktadır:

Xiaohe Döneminin ilk yılında (M.S. 79) gökte meteor görüldü, dört ok atımı mesafe [yol aldı], ışık saçıyordu ve rengi sarı beyazdı. İkinci ayda kuzeybatı yönünde, Tian Pei'den hareket eden yeşil beyaz [bir başka] yıldız kayması ortaya çıktı, üçüncü ayda [aynı şekilde] kayan bir yıldız Tian Jing'den, bir başkası Tian Jiang'dan [çıktı bu olayların hepsi] ordunun harekete geçmesi anlamına geliyordu. Altıncı ayda Atlı Arabalı Ordu Komutanları [kuzeye] hareket ettiler ve Lulara [Hular] saldırıp 10 bin küsur baş kestiler, yüzbin küsur at, koyun ve büyük baş hayvan ele geçirdiler. [Hunların] Rizhu Beyi ile 81 oba baş eğdi, toplam 30 küsur bin kişiydiler. [Komutanlar] Chanyü'yü Batı denizine kadar kovaladılar. Bu yıl yedinci aydaki büyük yağmur halkı [sildi] süpürdü. Bütün bu olayların sebebi/işaretleri [gökte gözlemlenen] olaylardı (HHS: 3249).

Başarısız olan bir yüksek memurun ölümü (HHS: 3225), savaşta ölen bir başka komutanın kaydı (HHS: 3226) saray içi entrikalar ve sınır boylarında yaşanan olayların önceden gökte işaretlerini gösterdiği kayıttır. Gündelik siyaset içinde Çinli yöneticiler ile gök gözlemcileri **大司** (Baş kâtip) ve danışmanlarının düzenli raporlar sundukları akla getirilirse, siyasi olayların kozmik karşılığı olan “yıldız falı” yardımıyla işaretler ve uyarılara ulaşıldığı, buna göre tanımlar yapıldığı ve siyaset üretildiği görülebilir.

Yabancı halklarla ilişkilerde aynı yaklaşım sergilenmektedir. Hükümdar Xiaohe yönetiminin sonlarına doğru, gökteki hareketlerin aleyhte geliştiği ve özellikle Mao takımyıldızının önemli bir konuma geldiği görülmektedir. M.S. 104 yılına ait bir kayıta sözü edilen bir kuyruklu yıldızın bu takımyıldıza “misafir(liğe)” geldiği (Misafir Yıldız **客星**), bunu takiben, önce Hükümdar He Di'nin (M.S. 88-15), hemen ertesi yıl da onun yerine geçen Shang Di'(105-106) nin öldüğü kaydedilmiştir. Bunun üzerine An Di, tahta geçmek üzere başkente çağırılmıştır. Yeni hükümdar An Di, bir zamanlar Hunlar ile sınır olan Kuzeydeki Zhao bölgesinde ikamet etmektedir. Gökte yaşanan bu

kuyruklu yıldız olayı, Göğün Emri’ni kuzeyde bulunan Hunlara bahsettiği yorumuna sebep olmuş ve yeni hükümdarlık, sınır bölgesinde yaşayan bir şehzadeyi başa geçirerek üst üste ölümlerle gelen uğursuzluktan korunmak istemiştir (HHS: 3237).

Yer adlarının Zhou Hanedanlığı dönemindeki beyliklerin adlarıyla anılmaları da ilginç bir detaya işaret etmektedir. Gökteki yıldızların konumları Zhou Döneminin beyliklerinin adlarıyla eşleştirilmekte, böylece olacak olayların yerleri tahmin edilebilmekte, bu beyliklerin kültürel özellikleri ile mevcut siyasi durum arasında da bir paralellik kurulmaktadır. Buna göre, Kuzeydeki “Zhao Beyliği bölgesinden getirilen hükümdar” örneği yanında, Nü takımyıldızının Hunların komşusu olan Yan Beyliği ile eşleştirildiği ve Hu adıyla anılan göçebe Wu Huan halkının siyasi hareketlerine böylece anlam verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu şekilde bakıldığında yeryüzünün önemli figürleri ile gökteki yıldız ve takımyıldızlar arasında doğrudan bir ilişkinin olduğu kabul edilmektedir. Kuzey göğünün yıldızları kuzeyli göçebelere, batı göğü batıdaki halkları temsil etmekte, güney ve doğu ise saray çevresinin ve Çinlilerin gökteki izdüşümleri olarak algılanmaktadır.

Diğer yandan klasik metinlerde sözü geçen tarihi beyliklerin birer sabit tanım (toponom) olarak algılandığı anlaşılmaktadır. 1344. Sayfada geçen Qin, Chu, Wu, Yue adları buna işaret etmektedir. Aynı yerde geçen Yidi adı ise kuzeyli göçebe halkları göstermekte, bu adlar eskiden yaşamış olan kavimlerin adları olmakla birlikte bu dönemde Hunlar’ı karşılamaktadır. Bu bakımdan Tarih Kayıtları’nın Astronomi bölümünde karşımıza beş ayrı yerde çıkan Yidi ifadesinin Hunlar ile özdeş olması şaşırtıcı değildir. Bunların arasında Yidi adının yanında Hun adının da aynı cümlede kullanıldığı görülmektedir (SJ: 1347-1349).

Siyasi olayların açıklanmasında özellikle kutup yıldızının safhaları dikkatle gözlemlenmektedir. Kutup yıldızı Konfüçyüsçü siyasi söylemde Çin hükümdarlarını temsil etmektedir.²³ Ancak, onun da diğer gök cisimleriyle birlikte yer değiştiriyor olması Göğün bahsettiği iktidar erkinin (Göğün Emri) değişken olduğunu göstermektedir. 1347. sayfadaki tanımlama bu durumu açıklamaktadır:

Qin [Beyliği] Jin, Yan ve Dai beyliklerini ele geçirdiğinde nehir ve dağların güneyi merkezi topraklara katıldı. **İç, güney ve doğu** bölgeleri

²³ *Göğün Oğlu* “diğer bütün yıldızların etrafında toplandığı kutup yıldızıyla özdeşleştirilmiştir (Lun Yü, 2.1).

Yang olarak [kabul edildi], Yang, Güneş, Jupiter, Ying Huo [Mars] ve Satürn'den oluşur. Bi Takımyıldızı [onların] başkanıdır. **Kuzey** [ve] **batı** [ise] **Hularındır** [Hunlar], Mo ve Yuezhi gibi sancak taşıyan, yay geren halklar **Yin** [ile temsil edilir]. Yin ise Ay, Venüs ve Kutup Yıldızı'ndan oluşur], Mao Takımyıldızı [onların] başkanıdır (SJ 1347).

Bu ifadeye göre, yabancılara atfedilen bir takımyıldızın başkanlığında bulunan Kutup Yıldızı'nı yabancılardan (Yin) astrolojik birliğine dâhil etmekte ve Çin'de hükümdarlık hakkını en başından beri kuzeyli (göçebe - çoban) halklara teslim etmektedir.

Yer-Gök etkileşimi çerçevesinde kurulan temsili ve organik ilişki, saray çevresindeki önemli şahsiyetlerin gök cisimleriyle temsil edildiğine işaret etmektedir. Buna göre bizzat hükümdarlarla ilgili olayların yanında, yöneticilerin eşlerinin ve/ya da annelerinin ölümü, danışmanların ve komutanların ihanetleri gibi ikinci derecedeki olaylar da yıldız falıyla açıklanmaktadır (örn. Bknz. HHS: 3220). Gökyüzünün belirli bölgelerinin – güney, kuzey, merkez vb.- takımyıldızların, yıldız kümelerinin ve yıldızların siyasi işleyiş ile ilişkilendirilmesiyle; yakın saray çevresinden sınır komutanlarına, güçlü dere beylerden yabancı halkların güçlü siyasi birliklerine kadar, her konuda Çin siyasetindeki algının belirgin bir kırılmaya uğramış olduğu akla gelmektedir. Böylece yeryüzündeki siyasette olduğu gibi, gökyüzünde de yıldızların birbirini kuşatarak “tutulmaya uğratması - Çince “yutması”- siyasi mücadelenin gökte de devam ettiğini göstermektedir.

SONUÇ YERİNE

Çin özelinde siyasi hareketlerin küçümsenmeyecek derecede metafizik bir temelde kurgulandığı görülmekte böylece siyaset kurumunun, “mistik tabanlı batıl inançlara” sanıldığından daha çok bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan klasik metinlerde yeryüzünü sınıflandıran Dian Fu ve Huang Fu vd. tanımların idari özellikte olduğu, buna karşın siyasi ve kültürel ayrımların eski beylik adlarıyla gösterildiği görülebilmektedir. Kuzeyde Hunlara sınır olan beyliklerin vaktiyle “Onların adetlerini benimsemiş oldukları” ve kuzey güney (Çinli yerleşik – Hungöçebe) ayrımının sınır sembolü Çin Seddi üzerinde yer aldıkları görülmektedir. Bu şekilde daha önce gösterilen coğrafi *Dian Fu-Huang Fu* idari ayrımının da değişken ve devingen olduğu, Savaşan Beylikler zamanından kalan beylik ad ve konularının siyaset, tarih, bilicilikle ve astrolojinin karışımı bir yaklaşımla

yorumlandığı ortaya çıkmaktadır. Siyaset üretirken bu yorumlardan fazlasıyla yararlanıldığı anlaşılmaktadır.

Çin’de *yin-yang* düşüncesi temelinde uyumcu ve uzlaşmacı bir dünya kurgusunu savlayan geleneksel yaklaşım, “yabancı” olarak tanımladığı halkları bütünün önemli bir parçası saymakta, gök haritalarından onlara başrolleri verirken, *yin-yang* ikiliği içinde onları evrenin iki gücünden yin ile özdeş saymaktadır. Böylece, yüksek bir konuma yerleştirilen yabancıların, Çin topraklarını Han soyundan gelen hanedanlardan daha uzun süre yönetmiş olmalarının kozmolojik zemini anlaşılmıştır.

Gözlerini dünyaya açtığı andan itibaren insanoğlu, içinde yaşadığı evreni anlamaya çalışmıştır, böylece dünyayı ve yaşamı açıklamayı amaçlayan, kendi içinde tutarlı ve akılcı kuramlar geliştirilmiştir. Batıda bu kuramlar “kozmojji” adıyla anılmış ve evreni açıklamaya yönelik görüş ve çalışmalar bu şemsiye altında toplanmıştır. Kuramların her biri, gelişim aşamalarında olduğu gibi, ortaya henüz yeni çıktıkları dönemde de toplumsal yönelimlerle birlikte var olmuştur. Bu kuramları oluşturan kavramlar, tamlayıcı, tanımlayıcı ve bağlayıcı işlevlerle düşünce dünyasına girmiş ve yeni oluşan toplumsal yönelimlerle karışıp harmanlanmışlardır. Böylece düşünceye yön verenlerin, evreni dilediğince açıklaması, soruların -bazen yalnızca kabul edilebilirlik sınırında- yanıtlanarak aşılmasında işlevler yüklenmiş, çoğunlukla daha yürekli bakışların gelişine kadar sorular kendi haline bırakılmışlardır. Ancak ister açıklayıcı, ister tanımlayıcı olsun, kuram çerçevesinde ortaya konan yanıt, mevcut durumun bekası, pekiştirilmesi ya da değişmesi yönünde iktidar sahiplerinin çıkarlarına hizmet etmiştir.

KAYNAKÇA

- BAI, Gang. (1993). *Zhongguo Zhengzhi Zhidu Tongshi 中国政治制度通史* (Eski Çin'de Devlet Yönetimi). Beijing: Renmin Chubanshe.
- CHAN, Wing-Tsit. (1963). *A Sourcebook in Chinese Philosophy*. Princeton: Princeton University Press.
- EBERHARD, Wolfram. (1995). *Çin Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- FAN, Nai. (2009). *Zhongguo Gu Tianwen Tu 中国古天文* (Eski Çin'in Gök Haritaları), Shanghai: Keji Jiaoyu Chubanshe.
- FUNG, Yu Lan. (1976). *A Short History of Chinese Philosophy*. New York: The Free Press.
- GEANEY, Jane. "Chinese Cosmology and Recent Studies in Confucian Ethics: A Review Essay". *The Journal of Religious Ethics*. 2000-Fall. Blackwell.
- HANSHU (Han Tarihi) 漢書 . *Academia Sinica Database*.
<http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw/ihpc/hanjiquery?@69^1376330640^802^^^30202002@@149597729>
- HARPER, Donald. (1999). "Warring States Natural Philosophy and Occult Thought". In *Cambridge History Of Ancient China*. (Ed. Michael Loewe et.). (854-855). Chambridge University Pres, UK.
- HSU, Cho-yun. (1965). *Ancient China in Transition*. Stanford: Stanford University Press.
- HUANG, Chunyan 黄 . (1995). "Lun Hua-Yi Yitong Sixiang de Xingcheng 夷一思想的形成 (Çin-Yabancı Birliği Düşüncesinin Doğuşu)". *Sixiang Zhanlue 思想略*. 1995-2: 45-50.
- KEAY, John. (2008). *Çin Tarihi*. (Çev. Neşe Kars Tayanç, Dinç Tayanç). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- LATTIMORE, Owen. (1967). *Inner Asian Frontiers of China*. New York: American Geographical Society.
- LEWIS, Mark Edward. (2006). *Construction of Space in Early China*. Albany: State University Of New York Press.
- LIJI 禮記(Törenler Kitabı).Academia Sinica Database

<http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw/ihpc/hanjiquery?@14^191407638^802^^^401010140006@@292098509>

LUNYU 論語 (Konuşmalar Kitabı) *Academia Sinica Database*
<http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw>

NEEDHAM, Joseph. (2000). *Doğulu İnsan Ve Zaman ve Beşeri Hukuk Ve Tabiat Kanunları*. (Çev. Nejdet Özberk). İstanbul: İz Yayıncılık.

OLSON, James S. (1988). *An Ethnohistorical Dictionary of China*. Greenwood Press.

RONAN, Colin, A. (2003). *Bilim Tarihi: Dünya Kültürlerinde Bilimin Tarihi ve Gelişmesi*, (Çev. Ekmeleddin İhsanoğlu, Feza Günergun).Ankara: Tübitak Yayınları.

SHANGSHU 尚書 (Shang Kitabı) *Academia Sinica Database*
<http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw/ihpc/hanjiquery?@14^191407638^802^^^401010140002@@1766028849>

SHIJI (Tarih Kayıtları)史記. *Academia Sinica Database*.

<http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw/ihpc/hanjiquery?@69^1376330640^802^^^30202001@@402987379>

WANG, Q. Edward. (1999). "History, Space and Ethnicity: The Chinese Worldview". *Journal of World History*, Sept. 285-305.

ZHOULI 周禮 (Zhou Törenleri). *Academia Sinica Database*.
<http://hanchi.ihp.sinica.edu.tw/ihpc/hanjiquery?@14^191407638^802^^^401010140004@@2095039202>